

KARTA PRZEDMIOTU

Cykl kształcenia od roku akademickiego: 2022/23

I. Dane podstawowe

Nazwa przedmiotu	Przestrzenie pozytywistycznej melancholii - literatura polska i kryzys egzystencjalny
Nazwa przedmiotu w języku angielskim	The Areas of Positivist Melancholy – Polish Literature and Existential Crisis
Kierunek studiów	Filologia polska
Poziom studiów (I, II, jednolite magisterskie)	I
Forma studiów (stacjonarne, niestacjonarne)	stacjonarne
Dyscyplina	Literaturoznawstwo
Język wykładowy	polski

Koordynator przedmiotu	dr Joanna Lekan-Mrzewka
------------------------	-------------------------

Forma zajęć (<i>katalog zamknięty ze słownika</i>)	Liczba godzin	semestr	Punkty ECTS
wykład	15	III	2

Wymagania wstępne	Ogólna wiedza na temat literatury i sztuki pozytywizmu.
-------------------	---

II. Cele kształcenia dla przedmiotu

C 1 Przygotowanie studentów do krytycznego myślenia – weryfikacja tezy, wedle której fenomen neurozy czy nadwrażliwości był w literaturze europejskiej dziewiętnastego stulecia związany z szerszym zagadnieniem melancholii, wpływającym zarówno na ukształtowanie psychologiczne bohaterów literackich, jak i na formę dzieł.
C 2 Inicjowanie działań poszukiwawczo-analitycznych i interpretacyjnych w zakresie topiki melancholii w dziełach drugiej połowy XIX w.

III. Efekty uczenia się dla przedmiotu wraz z odniesieniem do efektów kierunkowych

Symbol	Opis efektu przedmiotowego	Odniesienie do efektu kierunkowego
WIEDZA		
W_01	Zna najważniejsze prądy literackie, artystyczne i filozoficzne pozytywizmu; rozpoznaje konwencje charakterystyczne dla literatury drugiej połowy XIX w.	K_W01
W_02	Ma wiedzę o twórcach literatury pozytywizmu, zna ich reprezentatywne teksty oraz wybraną literaturę przedmiotu z nimi związaną	K_W02
KOMPETENCJE SPOŁECZNE		
K_01	Jest gotów do krytycznej oceny odbieranych treści dotyczących literatury i sztuki drugiej połowy XIX wieku oraz do systematycznego weryfikowania własnego stanu wiedzy z zakresu literaturoznawstwa	K_K01

IV. Opis przedmiotu/ treści programowe

Literatura realizmu z jej utylitarną i na ogół optymistyczną orientacją pozytywistyczną tworzyła do niedawna białą plamę w przewodnikach po estetycznej mapie melancholii. Wyrażna obecność tego zjawiska w literaturze drugiej połowy XIX wieku nie tylko w utworach poromantycznych epigonów, ale i w tekstach ortodoksyjnych realistów prowadzi do konkluzji, iż formacja pozytywistyczna naznaczona była stygmatem rozdarcia. Melancholia pozytywistów to bardziej wariant klasycznego, renesansowego niepokoju geniusza-mędrca niż nowoczesny spleen² moderny. W późnej twórczości Orzeszkowej, Świętochowskiego, Prusa pobrzmiewają liczne reminiscencje topiki saturnicznej. Pojawia się w ich twórczości zaskakująco bogata ikonografia nostalgii, realizowana zwłaszcza w klasycznych kreacjach bohaterów – alegorycznych figurach smutku, ale uchwytne też jest korespondencja z tradycją Koheleta, Hioba, Buddy. Istotą wykładu będzie zwrócenie uwagi na dwoistość pozytywizmu, na jego nieuświadomiony pesymizm, wyczulenie na niepokój metafizyczny pozytywistów, czy wręcz neurotyczność. Podczas zajęć skupimy się na poszukiwaniu rodowodu melancholijnej muzy pozytywistów i podejmiemy próbę scharakteryzowania formy jej wyrazu. Wyłuskiwanie autotematycznych inspiracji, ukazywanie subtelnych i wcale nieoczywistych powiązań między materią życia osobistego i sztuki, kieruje uwagę na to, co u pozytywistów najoryginalniejsze. Zakodowany w ich późnej twórczości szyfr obrazów, aluzji i toposów pozwala przeniknąć w głąb melancholijnej wyobraźni pisarzy drugiej połowy XIX w. Podczas analiz poszczególnych dzieł studenci przekonają się, iż na pozór błahe, liryczne nowe ukrywają pod maską baśni, mitu czy banalnej fabuły romansowej przesłanki par excellence melancholiczne. Z dostępnego badaczowi melancholijnej topiki literackiej wachlarza strategii metodologicznych (filozoficznej, teologicznej, psychologicznej, medycznej, antropologicznej, socjologicznej, kulturoznawczej, estetycznej) wybierzemy te, które pozwolą uniknąć instrumentalizowania analizowanych tekstów, traktowania ich jako pretekstowe punkty zaczepienia dla wielowątkowego, interdyscyplinarnego dyskursu melancholii. Uwzględniając ustalenia wyżej wymienionych dyscyplin, a zarazem dystansując się wobec melancholii literatury jako propozycji epistemologiczno-estetycznej, wyposażymy swój

warsztat w narzędzia podsuwane przez tradycyjne metodologie badawcze: biograficzną, psychogenetyczną, historią idei, sztukę interpretacji, hermeneutykę.

V. Metody realizacji i weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody dydaktyczne (lista wyboru)	Metody weryfikacji (lista wyboru)	Sposoby dokumentacji (lista wyboru)
WIEDZA			
W_01	Wykład tradycyjny z elementami dyskusji	Kolokwium/esej interpretacyjny	Ocenione kolokwium/esej
W_02	Wykład konwersatoryjny	Kolokwium/esej interpretacyjny	Ocenione kolokwium/esej
KOMPETENCJE SPOŁECZNE			
K_01	Dyskusja	obserwacja	Karta obserwacji

VI. Kryteria oceny, wagi...

Frekwencja na zajęciach – dopuszczalne dwie nieobecności usprawiedliwione w ciągu semestru

Aktywny udział w dyskusji/ konwersatoryjnej części wykładu – 30 %

Praca pisemna – esej na podstawie wskazanych lektur/ kolokwium – 70%

VII. Obciążenie pracą studenta

Forma aktywności studenta	Liczba godzin
Liczba godzin kontaktowych z nauczycielem	15
Liczba godzin indywidualnej pracy studenta	15

VIII. Literatura

Literatura podstawowa
Bieńczyk M., <i>Melancholia. O tych, co nigdy nie odnajdą straty</i> , Warszawa 1998.
Markiewicz H., <i>Bezdogmatowcy i melancholicy</i> , w: <i>W kręgu Żeromskiego. Rozprawy i szkice historycznoliterackie</i> , Warszawa 1977.
Mazur A., <i>Pod znakiem Saturna. Topika melancholii w późnej twórczości Elizy Orzeszkowej</i> , Opole 2010.
Mazur A., <i>Fantazja pozytywistów czyli Pytania Elizy Orzeszkowej</i> , „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu. Filologia Polska” 1994, z. 34.
Mazur A., <i>Melancholiczna idylla, czyli Pieśń przerwana Elizy Orzeszkowej</i> , w: <i>Małe prozy Orzeszkowej i Konopnickiej</i> , red. I. Wiśniewska, B.K. Obsulewicz, Lublin 2010.
Mazur A., <i>Melancholia u pozytywistów (rekonesans)</i> , w: <i>Na przełomie wieków. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Zdzisławowi Piaseckiemu w czterdziestolecie pracy naukowej</i> , red. W. Hendzel, P. Obrączka, Opole 2003.
Paczoska E., <i>Wstęp</i> , w: A. Świętochowski, <i>Dumania pesymisty</i> , oprac. też, Warszawa 2002.
Pieścikowski E., <i>Dramatyczna epoka, którą nazywamy pozytywizmem. Poglądy Zygmunta Szwejkowskiego na pozytywizm polski</i> , „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Literacka”, t. 7 (27),

2000.

Śniedziwski P., *Melancholijne spojrzenie*, Kraków 2011.

Śniedziwski P., *Pozytywistyczne spleeny* ☞ *Melancholicy Elizy Orzeszkowej*4, „Pamiętnik Literacki” 2009, z. 4.

Światy melancholii. W 500-lecie Melencolii Albrechta Dürera (1514–2014), red. M. Dybizbański, A. Mazur, Opole 2016.

Literatura uzupełniająca

Dybel P., *Melancholie Freuda*, w: *Urwane ścieżki. Przybyszewski – Freud – Lacan*, Kraków 2000.

Freud S., *Żaloba i melancholia*, w: K. Pospiszyl, *Zygmunt Freud, człowiek i dzieło*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991.

Klibansky R., E. Panofsky, F. Saxl, *Saturn i melancholia. Studia z historii, filozofii, przyrody, medycyny, religii oraz sztuki*, przeł. A. Kryczyńska, Kraków 2009.